

MỘT SỐ Ý KIẾN VỀ VIỆC PHÁT HÀNH CHEQUE CÁ NHÂN

PTS. NGUYỄN ĐẮC HƯNG

Cheque đã xuất hiện từ nhiều thập kỷ nay trên thế giới, nó nhanh chóng được xã hội thừa nhận và trở thành phương tiện thanh toán không dùng tiền mặt phổ biến ở mỗi quốc gia và trên phạm vi quốc tế. Năm 1994, hơn 40 nước trên thế giới đã tham gia ký công ước về séc tại Genève (Thụy Sĩ), và bắt đầu được thực hiện từ năm 1945, từ đó trở đi séc ngày càng được sử dụng rộng rãi hơn trong quan hệ thanh toán. Ngày nay, ở ngay các nước công nghiệp phát triển, mặc dù thẻ thanh toán điện tử được sử dụng ngày càng nhiều, nhưng séc vẫn đóng vai trò quan trọng. Chẳng hạn như đến thập kỷ 90, ở Mỹ số lượng séc của dân cư chiếm gần 90% tổng số món thanh toán qua hệ thống ngân hàng. Tỷ lệ này ở Pháp là 30%, Vương quốc Anh trên 25%, Đức gần 20%...

Ở VN, séc còn là vấn đề mới mẻ đối với các tầng lớp dân cư, cho tới nay vẫn chưa vượt ra khỏi khu vực thanh toán nhà nước và tập thể. Nguyên nhân thì có nhiều, nhưng chủ yếu là do thu nhập của đông đảo người dân còn thấp, số lượng tiền mặt bình quân đầu người trong xã hội không nhiều, hoạt động ngân hàng mới chuyển sang cơ chế kinh tế thị trường, công nghệ còn lạc hậu so với các nước trong khu vực, lề lối làm việc đổi mới chậm, môi trường pháp lý thiếu và tâm lý sử dụng tiền mặt của người dân còn nặng nề... Tuy nhiên, đến nay cũng có một bộ phận dân cư đã có thu nhập khá, hoạt động đầu tư nước ngoài ở VN đang phát triển mạnh, số lượng người nước ngoài sống và làm việc ở VN ngày càng đông, nhiều khoản thanh toán và chi trả của dân cư ổn định và có giá trị lớn nên nhu cầu thanh toán bằng séc đã tăng lên vì sử dụng nhiều tiền mặt

quá bất tiện. Đồng thời yêu cầu đổi mới hoạt động ngân hàng và mở rộng phạm vi thanh toán không dùng tiền mặt trong xã hội càng trở nên cấp bách, nên tất yếu đòi hỏi việc mở tài khoản cá nhân, phát hành và sử dụng séc cá nhân phải được đẩy mạnh và mở rộng tới mọi tầng lớp dân cư.

Trước yêu cầu đó, ngày 19.8.1993, Thống đốc Ngân hàng nhà nước VN đã ban hành Quyết định số 160/QĐ - NH2 về thể lệ mở và sử dụng tài khoản tiền gửi cho các doanh nghiệp tư nhân và cá nhân. Tiếp đó, đến quý III/1994, Thống đốc NHNN đã quyết định cho phép thực hiện thí điểm việc phát hành séc cá nhân ở Thủ đô Hà Nội. Sau một thời gian chuẩn bị, bắt đầu từ ngày 15.11.1994, các ngân hàng thương mại quốc doanh, NH đầu tư phát triển, một số

NHTM cổ phần và ngân hàng liên doanh ở Hà Nội đã chính thức phát hành séc cá nhân và đẩy mạnh việc mở tài khoản cá nhân. Đến hết tháng 3.1995, tổng số đã có 7750 tài khoản cá nhân được mở tại các ngân hàng với số dư trên tài khoản là 44,5 tỷ đồng. Mặc dù đã tốn khá nhiều chi phí nhưng số lượng séc cá nhân đã được phát hành còn rất khiêm tốn, có 198 tờ séc đã được thanh toán, với số tiền là 28.642 triệu đồng, chiếm 51% doanh số thanh toán của các tài khoản cá nhân. Nhưng dù sao đây cũng là những bước khởi đầu trong việc triển khai một chủ trương mới của Ngân hàng nhà nước VN.

Sau khi thực hiện thí điểm tại Hà Nội, Thống đốc Ngân hàng nhà nước đã quyết định cho triển khai phát hành séc cá nhân ở TP.HCM từ

cuối tháng 3.1995. Đến nay còn quá sớm để nói về kết quả triển khai ở một thành phố lớn nhất nước với hơn 4 triệu dân này. Nhưng theo nhiều chuyên gia ở ngân hàng trung ương, thì TP.HCM chẳng những đông dân, hoạt động theo cơ chế kinh tế thị trường của các thành phần kinh tế sớm phát triển, mà các ngân hàng và người dân ở đây còn nhạy cảm với cái mới hơn, lại đúc rút được kinh nghiệm từ việc triển khai ở Hà Nội nên việc phát hành séc cá nhân ở TP.HCM sẽ đạt kết quả lớn hơn. Ngay trước khi có thông báo nói trên của Thống đốc, các ngân hàng thương mại ở TP.HCM đã thực hiện theo QĐ 160/QĐ - NH2, đẩy mạnh việc mở tài khoản cá nhân. Ngân hàng cổ phần xuất nhập khẩu (Exim Bank) đã mở được hơn 2000 tài khoản cá nhân. Các ngân hàng khác như Vietcombank, Đông Á, Á Châu, Sài Gòn công thương, Sài Gòn thương tín,... đã mở được từ 500 đến 700 tài khoản cá nhân. Riêng NHTM cổ phần Đông Á đã thực hiện chi trả lương cho chủ tài khoản. Một số ngân hàng đã cho phát hành séc cho chủ tài khoản theo mẫu séc hiện hành của mình. Nay với chủ trương mới của Thống đốc ngân hàng nhà nước, các NHTM ở TP.HCM đẩy mạnh hơn nữa việc mở tài khoản cá nhân, và đồng loạt phát hành séc cá nhân trong tháng 4.1995. Tiếp sau Hà Nội và TP.HCM, chủ trương phát hành séc cá nhân sẽ được triển khai ở các tỉnh và thành phố khác trong cả nước.

Năm 1995 chủ trương đẩy mạnh thanh toán không dùng tiền mặt nói chung và phát hành séc cá nhân nói riêng là một chương trình quan trọng của ngành ngân hàng trong tiến trình đổi mới hoạt động của mình. Tuy nhiên chúng ta cũng thấy một thực tế

là đang còn khá nhiều vấn đề cần giải quyết để có thể đẩy mạnh được chủ trương mới nói trên của Thống đốc. Việc tuyên truyền giáo dục cho mọi người dân hiểu, đồng tình, ủng hộ, thực hiện mở tài khoản và phát hành séc cá nhân chưa được đẩy mạnh. Một số văn bản pháp lý, ngay cả ở dạng dưới luật, như nghị định của chính phủ hay pháp lệnh về séc vẫn chưa được ban hành. Nền tảng chính phủ trước tiên cần sớm ban hành nghị định về séc? Đồng thời các cấp, các ngành cần có các biện pháp kiên quyết hơn trong việc yêu cầu tất cả các doanh nghiệp tư nhân phải mở và sử dụng tài khoản tại ngân hàng, thực hiện nghiêm chỉnh chế độ kế toán thống kê. Tiếp đến cần bắt buộc họ phải sử dụng séc cá nhân trong thanh toán và chi trả những khoản mua bán, kinh doanh với mức độ lớn.

Về phía ngân hàng chúng tôi cho rằng đã có sự điều chỉnh một bước lùi suất tiền gửi trên tài khoản cá nhân. Nhưng có lẽ nên mạnh dạn thêm một bước nữa là trong thời kỳ "quá độ" hiện nay, để khuyến khích mọi người dân mở và sử dụng tài khoản, thì nên quy định lãi suất tiền gửi trên tài khoản cao hơn một chút so với lãi suất tiền gửi tiết kiệm không kỳ hạn. Đồng thời xem xét nghiêm cứu lại có nên tiếp tục mở rộng việc sử dụng ngân phiếu thanh toán (NPTT) hay không! Theo chúng tôi ngành ngân hàng tốt nhất là nên từng bước hạn chế đi đến chấm dứt sử dụng NPTT. Việc tiếp tục đổi mới phong cách giao dịch của đội ngũ cán bộ, tăng giờ giao dịch và các điểm giao dịch của các ngân hàng thương mại,... đó cũng là những yếu tố hết sức quan trọng cần được tính đến để tạo tiền đề cần thiết cho việc mở tài khoản và phát hành

séc cá nhân.

Trong hoạt động, các ngân hàng thương mại cần phải phối hợp với các ngành và các đơn vị khác, thực hiện chuyển thu nhập của chủ tài khoản vào tài khoản của họ ở ngân hàng, từ đó ủy nhiệm cho ngân hàng trích trả tiền thuê nhà, điện, nộp thuế, bảo hiểm, dịch vụ bưu điện, nước, học phí, chữa bệnh, báo chí..., hoặc dùng séc cá nhân mua hàng hóa, chi trả tiền khách sạn, ăn uống, dịch vụ... Dự luận cũng rất quan tâm đến việc chống rủi ro trong phát hành séc. Thực tế ở các nước tiên tiến đã cho thấy dù áp dụng kỹ thuật tối tân đến mấy cũng không đảm bảo tuyệt đối an toàn. Vì vậy, trong qui chế phát hành séc ở nước ta cũng cần tính tới vấn đề này, tạo tâm lý tin tưởng cho người dân an tâm và mạnh dạn trong việc phát hành và sử dụng séc cá nhân. Các ngân hàng thương mại không nên bán quyển séc, thu tiền của chủ tài khoản, mà nên phát không cho họ. Những thủ tục về phát hành séc, thanh toán,... cần phải đơn giản hơn nữa sao cho phù hợp với thông lệ quốc tế, tạo sự tiện lợi, không phiền hà và đỡ tốn thời gian cho khách hàng.

Mở rộng phát hành và sử dụng séc cá nhân không chỉ là mong muốn của các ngân hàng thương mại, mà còn là nhu cầu của đông đảo các doanh nghiệp, vì họ sẽ tiết kiệm được thời gian, tránh được phiền hà và tốn kém trong việc bán hàng thu tiền mặt, cũng như lĩnh và rút tiền mặt qua ngân hàng. Vì vậy chúng tôi cho rằng ngành ngân hàng cần sớm rút kinh nghiệm và tháo gỡ những ách tắc trong thời gian qua, nhanh chóng khắc phục được tình trạng sử dụng quá nhiều tiền mặt trong nền kinh tế ■